

Műizlés terjesztésére első sorban a rajztanárok vannak hivatva; ők lettek mint missionáriusok szétküldve, hogy a műértelem első csiráit a fiatal nemzedék fogékony kebelébe elhítsék. Ez a műizlés és értelem adja meg a gyerekeknek azon külső zománczot, mely nélkül bármennyit tanuljon is, kedélye bizonyos durvaságot nehezebben tud levetkezni. A rajztudomány kulcsa a képzőművészet birodalmának. Ezt tanulva akaratlanul is izlésünk nemesedik, látkörünk szélesedik.

Tanítani kell tehát az iskolában a rajztudományt annak szellemével; ne elégedjünk meg a dolgok pusztá utánzásával, a legegyszerűbb tárgy mintát szolgálhat, hogy azon az arányosságnak és jó izlésnek elveit előttük feltüntethessük. Mert az ily rajzitanítás kelti fel a gyermeki lélekben az érzéket a természeti és művészeti szép iránt! És ha a nagy többség, csak az ezek iránti érdeklődést fogja az iskolából a külvilágba átvinni, már akkor megvetők alapját, a műizlés és műirodalom terén egy jobb jövőnek!

Ezek lennének vonásai azon rajzitanítási rendszernek, melyet eddigi állásomon, már egy évtizeden keresztül szem előtt tartottam. Ezen elvek lesznek irányadóim e felsőbb tanintézetnél is, melynek hogy ügyeit egyebekben is szíven fogom hordani, arra --- beiktatósom ez ünnepélyes perczében — komoly ígéretet teszek.

NAGY GYULA.

III.

ÜDVÖZLŐ BESZÉD.

Midőn önöket új hivataltársaink az isk. igazgatóság megbízásából, mint legidősebb tanár, ez ünnepélyes órában baráti és kartársi szíven üdvözlöm, legyen szabad az érem hátlapjával felmutatnom azon nehézségeket, melyekkel önök az új pályán találkoznak.

Korábbi időkben, például ifjúságomban, sőt az után is több évekig a középoktatás egyedüli közege a gymnasium volt. A később fejlődő élet és társadalom igényeihez képest, a régi gymnasium szervezetében sokat módosult; mondhatni évről-évre ujlag szerveztetett. A gymnasiumi oktatás fogyatékosnak találtatván; a közép isk. oktatás céljaira polgári és felsőbb népiskolák, reáliskolák, kereskedelmi akademiák szerveztettek, megannyi versenytársaiul a gymnasiumnak; azonban lehetséges levén, hogy a tanulók a különböző speciális iskolákból a gymnasiumba léphessenek, ez intézkedés által a gymnasium jellege alteráltatott.

A legutóbbi intézkedések a gymnasium törzs tárgyai közül a görögnyelv fakultatívvá tétetett. Nem tudjuk, hogy e félszeg bifurcacio kísérletnek áldásos vagy káros hatása lesz; annyit tudhatunk, hogy mint minden félrendszabály, fogyatékos. Ha a francia meg belga athenaeumok mintájára már az V. osztálylyal megkezdődnek a humanus és reális szakokra való megosztása a tanfolyamnak, azt érthetnők, mint gyakorlatban kipróbált rendszert. Ám de az említett részleges intézkedéssel egyfelől a gymnasiumok munkaköre szélesedett ki nagyon, a mennyiben az eddig 8 osztály helyett sajátlag 12 osztályra növekedett a gymnasium terhe, másfelől a gymnasium jellegét megrontotta; egy okszerűbb intézkedés reményében és várásában e nehézséget türnünk, e terhet hordoznunk kell.

Napjainkban két áramlat tette kérdéssé más tanintézetekkel együtt a gymnasiumi oktatás eredményét is.

Egyik áramlat alatt értem azt a nézetet, mely szerint az egész tanítás a tanóra utaltatik; a tanuló csak a tanórán a tanártól tanuljon. E célból kiválóan a középiskolákban a tanórák száma jelentékenyen szaporított; sőt az egyetemen is, hol a tanári előadásnak sajátlag az ifjút kalauzolni és az iránt kellene tájékozni, hogy mit, hol és miként tanuljon, az egyetemeken is, mondom, az ifjak positiv tanóráinak száma versenyez a gymnasiumi tanórák számával, sokszor felül is mulja.

A tanügygyel foglalkozók feljajdultak a túlterhelés ellen, a testi túlterhelést értették; én az értelem, a szellemi erő túlterhelésének neveztem, ma is annak állítom; a jövő mutatja meg ez áramlat eredményét. Megengedem, hogy egyöntetű idomitást, dressurát, eszközöl, de ez bizonyosan a tanulóknál az egyéniség fejlődésének rovására történik.

Másik áramlat a luxus, a fényűzés.

Rágalmazzuk igen gyakran e szót, hibáztatjuk a fényűzést nem gondolván meg, hogy korunk magas színvonalán álló műveltségének szülőanyja. Miután a természeti állapotból kilépett az ember, vágyak ébredtek és fejlődtek benne, az értelem vágyakat keltett az emberben; a vágyak kielégítése élesítette az értelmi tehetségeket, szárnyakat adott az emberi szellemnek, munkára készítette a kezets az emberiség előtt megnyitotta a fejlődésnek, a haladásnak az utját. Korunkban nem gőz, hanem villamos erővel halad az emberi szellem, az emberi munka. Azonban már ezelőtt két ezer évvel megmondotta Horatius, mindennek meg van a maga mértéke, mindenben vannak bizonyos határok, melyeken belől vagy

tul nem állhat az igazság. Az a kérdés, hogy napjainkban a nevelésben, jelesen a gymnasiumi tanfolyamban, vajjon a határon, nem pedig azon túl, vagy belől vagyunk? Nekem úgy tetszik, hogy túl vagyunk; a mennyiben igen sok tantárgyat vettünk fel, és a tantárgyakból igen sokat kívánunk. Félő nehogy igen sokat öelve fel, keveset markoljunk.

Luxust űzünk a policiális intézkedésekben, külsőségekben és formaságokban, melyeknek néha feláldozzuk magát az ügyet. Lám osztálykönyveinkben egy tanév alatt ezerszer is be írjuk, hogysenki sem hiányzott a tanórán; közoktatási miniszter Ő Nagyméltóságának évi jelentése szerint a népiskolai közegeknek egy tanév alatt csak a népiskoláknál huszonkét millió mulasztást kellett ellenőrizni, nyilván tartani. Minő időpazarlás.

Luxust űzünk a tanítás módjával, eszközeivel, a berendezéssel. Ez utolsó momentum reánk nézve nagyon fontos. Iskolánk szerény berendezésével is tanulóink legnagyobb részének a szülői otthonhoz képest palota; mégis a reális és jövő szükségéhez mérten nevelni, fejleszteni törekszünk; magunk is osztozunk e törekvésben. Igen helyesen; azonban óvakodnunk kell, nehogy teljesedjék velünk is a francia közmondás, hogy „a j o b b e l l e n s é g e a j ó n a k”. Nehogy jobbat akarva, rosszat tegyünk. Iskolánk növendékei nagyobbára szegény emberek, mindenik megannyi self made jelölt; maguknak önerejükön kell tisztességes állást foglalni a társadalomban. Ha ezek fényhez, kényelemhez szokva nagy igényekkel lépnek az életbe, ha erősek lesznek értelemre és jellemre, boldogulnak, ha gyengék, csigázott vágyaikkal, követeléseikkel elhullanak, vagy megvásárolható árukká, ledéreké válnak.

Még egy nehézséget említek fel. Iskolánkban bennlakás van; a szülők reánk bizzák gyermekeiket; a szülők helyettesei, megannyi gondnokok vagy gyámok vagyunk; gondoskodnunk kell növendékeink értelmi, erkölcsi, sőt igen gyakran testi szükségéi kielégítéséről is, mert lelki és testi épségéről felelősek vagyunk, Isten, a világ és önmagunk előtt.

E nehézségekkel szembe mit kell tenni önöknek velünk együtt?

Kövessük a gondos földművest, a ki szorgalmasan megműveli a földet azokkal az eszközökkel és módokkal, a melyeket a tudomány és tapasztalat nyújt neki; erre nyugodtan várja Isten áldását. Nekünk tanítóknak megannyi magvetőknek kell lennünk. A tudomány és tapasztalat útján szerzett ismereteinkkel, legjobb tudásunk szerint kötelességünk teljes érzetével hintjük a tudomány

és erkölcs magvait, nyugodt lélekkel várván azok után az áldást. Azonban miként a földmives munkájának áldása a talaj minőségétől, az időjárás szeszélyétől függ, a mi munkánk eredménye is függ egyfelől a viszonyok szeszélyétől; azonban én meg vagyok győződve, hogy ha növendékeink a gymnasiumi tanfolyam bevégeztével a megkívántató tényleges ismeretek és előkészület mellett józan értelemmel, helyes okoskodó, gondolkozó és ítélő tehetséggel, munkaszeretettel lépnek ki kezeink közül, valamint a felsőbb szakiskolákban a tudomány-szerzés nehézségeivel ugy az életben a viszonyok szeszélyével győzelmesen meg fognak birkózhatni.

Másfelől reméljük és szeretjük hinni, hogy tanuló ifjuságunk lelke és szive oly talaj leend, melyben az általunk hintett magvak megtermékenyülnek.

Engedjék meg tisztelt barátim, hogy még két momentumot említsek meg ez ünnepélyes órában.

Unitárius vallásunk a szabadvizsgálódás és a lelkiismeret szabadságának a gyermeke; e két tényezőt valamint magunknak megköveteljük, éppen ugy tiszteljük másoknak ezekhez való jogát. Hogy ha valaki ahoz a társasághoz, testülethez, mondjuk felekezethez, melynek elveit gondolkozásmódját osztja, ragaszkodik, ha annak érdekébe buzgolkodik és munkálkodik, azt senki sem nevezheti felekezetes-ségnek. Ime például ez iskolánk névleg felekezeti, tényleg interconfessionális, hisz két különböző vallásu és különböző nemzetiségű növendék ugyanazon elbánás, ugyanazon nevelés alatt növekszik benne.

Unitárius vallásközönségünk gondoskodásának kiváló tárgyai voltak mindig az iskolák felsőbb 3 iskolája közt e főiskola, mint létezésének egyik jelentékeny tényezője, mondhatni szemefénye, büszkesége volt; és az ma is, mert mindnyájunkban itt vált lelki szükségünké, az együvé tartozásnak, az egységnek az érzete. Legyenek az iskolák, s nekünk, kik ez iskolában munkálkodunk, ez iskola szivünknek, lelkünknek gyermeke; melynek javát értelmünk világával, szivünk melegével ápoljuk; ennek felvirágozása legyen vágyainknak tárgya, életünknek célja.

Felemlitem másfelől azt, hogy vallásközönségünk összes ügyeit központi kormány intézi, kormányozza; e kormányzó testületnek az egyházi tanácsnak választás után mindnyájan tagjai vagyunk; számunknál s azon körülménynél fogva, hogy e kormány székhelyén lakunk, vallásközönségünk nemcsak iskolai, hanem összes ügyei intézésében nekünk jelentékeny szerep jutott. A körülmények által nyújtott e joggal járó kötelesség érzetében lelkiismeretes odaadással,

legjobb meggyőződésünk szerint tevékeny részt kell vennünk vallás-közönségünk összes ügyei intézésében.

Végül mint legidősebb tagja, annak a testületnek, melybe önök ez órában teljes joggal lépnek, kijelenthetem, hogy bár tagságom ma holnap negyven évre terjed, mindig örömmel emlékszem e testület életének minden fazissára. E testület tagjaiban a kötelesség érzettel, munka szeretettel mindig párosul a szivélyes barátság, egyetértés, mondhatni testvéri viszony; mi szerény anyagi viszonyok közt is megnyugodva boldogok voltunk és vagyunk; sőt az irodalomban tanusított munkásságunk, kötelességünk teljesítése, s a társadalomban érvényesített befolyásunk okán másoknak is jóindulatával, becsülésével is dicsekedhettünk és dicsekedhetünk.

Mindnyájan meg vagyunk győződve, hogy önök tudományos és humanus műveltségökkel, óindulatukkal testületünknek hasznos tagjai lesznek. Részünkről ígérjük, hogy mindig baráti, testvéri indulattal viseltetünk önök iránt s kívánjuk, hogy Isten sokáig éltesse, tartsa meg munkaerejüket, buzgóságukat.

KOVÁCSI ANTAL.
tanár.

IV.

BEZÁRÓ BESZÉD.

Tisztelt közönség, kedves tanártársak! Nem tehetem, hogy én is, kinek vezetésére van bizva ez idő szerint főiskolánk, nem tehetem, mondom, hogy én is bezáróul pár szót ne intézzek tisztelt tanártársaimhoz.

Önök, kedves tanártársaim, már eddigi buzgó működésökkel is tanujelét adták annak, hogy tanári hivatásukat alaposan átérzik, s abbéli kötelmeiknek derekasan megfelelni birnak. Mégis engedjék meg nekem, hogy ez ünnepélyes alkalommal, midőn önök rendes tanári állásukba beiktatva, azt ezennel elfoglalják, hosszas tanári pályámon szerzett tapasztalataimból kifolyólag arra emlékeztessem, miszerint a tanárnak nevelőnek is kell lennie. A nevelő pedig az igazságot keresi, s ez oly bővös hang, mely az emberi szellem legbensőbb hangjait hozza rezgésbe; azért a tanárnak az igazság napjának kell lenni, ki az ifju lelkeket ama szent templomba vezeti, melynek oltárán az igazság örök lángja lobog. Mert, ha egy művész éltét adja művésze-teért, mily magasztosnak kell lenni ama lelkesültségnek, mely az örökké igaznak, jónak, szépnek terjesztésében leli egyedüli kiejörömét. Azt mondhatnám, hogy az ily lelkesült szellem magasztosan boldog állapotban érzi magát annyira, hogy azt semmivel sem cserélné föl.